

NYELVTÖRTÉNETI ADATOK

Gyümölcsstermő pálmák nevei*

mustpálma – *J. Oenocarpus bacaba* (P. 437). Dél-Amerika északi felén őshonos. Több gyümölcsöt terem, mint ott bármely más pálma. A halványsárga, pépes gyümölcshús kellemes ízű, népszerű levek, fagylaltok készülnek belőle.

Összetett nevének előtagja a gyümölcshús levére utal, amelyből a barna színű bacababort erjesztik. Népszerű ital, hűtve, cukorral fogyasztják, frissítő hatása. A latin szaknyelvi *Oenocarpus* nemzetségnévnek is 'borgyümölcs' a jelentése, a gör. *oinosz* 'bor' és a *karposz* 'gyümölcs' szóból alkották. A franciában is *oenocarpe* (PN.) néven ismerik. Az apró bogyókból készülő finom ital miatt kapta ném. *Weinbeerpalme* és ol. *palma del vino* (uo.), azaz 'szőlőpálma' nevét is.

Társneve a *bakába* (P. 41), a braziliai port. *bacaba* 'ua.' (PN.; SOUTHEY 1817. 2: 634; HGB. 1874, 30: 221) terminusból származik, végső forrása a fajnak egy ottani indián nyelvben használatos neve. Ebből való a latin szaknyelvi *bacaba* faji név is, amely a ma érvényes *Oenocarpus bacaba* (HistNatPalm. 1823, 2: 24) binómenben, de a még korábbi *Areca bacaba* (Koster 1816: 490) szinonimában is a faji jelző. Szintén ez került a mustpálma ném. *Bacaba-Palme* (BeZ. 1901, 46: 333), ang. *bacaba palm* (GRIN.), *bacaba wine palm* (PN.), *bacaba oil palm* (Sturtevant 1901: 391), port. *bacabaçu* és sp. *bacaba* (EL.) társnevébe.

Földrajzi névben is megvan a *bacaba*, a braziliai Maranhão államban van egy százezer lakosú *Bacabal* nevű város, a környékén igen elterjedt mustpálmáról kapta a nevét. Ugyanez a név szerepel a mustpálmából készült termékekben is. Az italnak már régről adatolható neve a braziliai port. *bacabadas* vagy a *licuara de bacabas* (SOUTHEY 1817. 2: 634). Régi tudósítások szerint a mustpálma világoszöld olaja, a sp., port. *oleo de bacaba* (ArchPharm. 1863, 165: 153) a háztartásokban főzéshez és világításhoz helyettesítette az olívaolajat, erről kapta a mustpálma ang. *bacaba oil palm* (STURTEVANT 1901: 391) elnevezését.

óriás viaszpálma – *J. Ceroyxylon alpinum* (P. 333). Dél-Amerikában, az északi Andokban endemikus. A csonthéjas gyümölcs gömb alakú bogyó, éretten vörös.

Az *óriás* faji jelző arra utal, hogy a legmagasabb pálmaféle a világon. Akár 60 m nagyra is nőhet, egyben a világ legmagasabb egyszikű növényfaja. 1897-től adatolható a *viaszpálma* 'Ceroyxylon andicola' (PallasLex.; RévaiLex. *Ceroyxylon*; MNövSz. 204), illetve *viasz pálma* 'ua.' (NövSz. 227). A terminus a ném. *Wachspalme* 'ua.' (EW. 143) tükörfordítása. Szó szerinti megfelelője még az ang. *wax palm*, fr. *palmier à cire* (GRIN.) és ol. *palma della cera* 'ua.' (PN.). A végső forrás a sp. *palma de cera* (EL.), azaz 'viaszpálma' név, már 1811-től adatolható terminus (BullSci. 1811, 13: 240). Ebből való a latin szaknyelvi *Ceroyxylon* nemzetségnév is, a gör. *kerosz* 'viasz' és a *kszilón* 'fa' szavak összetételével. A pálma törzsének kérgét borító vastag, világos viaszréteg a névadás szemléleti háttere, a növényi viasza fontos árucikk, a levágott törzsről több kilót vakarnak le, citrom-

* Lásd Magyar Nyelv 112. 2016: 121–126. DOI: 10.18349/MagyarNyelv.2016.1.121.

sárga gyertyát készítenek belőle. Hasonneve a *fáklyapálma* (MNövSz. 56), ugyancsak arra utal, hogy a viaszt világításra használják.

Az Andok hegység az élőhelye, ez az alapja régi *andesi pálma* (PallasLex. *viaszpálma*) társnevének, és a korábbi latin szaknyelvi *andicola* (< sp. *los Andes* 'az Andok hegység neve'; lat. *-cola* 'honos') faji jelzőnek is, valamint ezzel a földrajzi névvel egészítették ki a viaszpálma nevet ang. *Andean wax palm*, fr. *palmier à cire des Andes*, ném. *Andenwachspalme* (PN.) és eszt *Andi vahapalm* (LH.) elnevezésében. A latin *alpinus* faji jelző szintén az óriás viaszpálma alpesi magasságokban való élőhelyére utal. A latin szaknyelvi *Ceroxylon quindiuense* binómen faji jelzőjét ugyancsak földrajzi névvel alkották. Mivel Kolumbia északnyugati részén, Quindío megyében endemikus, ennek nevével keletkezett a faj sp. *palma de cera del Quindío* (W. *Ceroxylon quindiuense*) elnevezése, amely átkerült több európai nyelvbe; vö. fr. *palmier à cire du Quindío*, ném. *Quindio-Wachspalme*, ang. *quindio wax palm* 'ua.' (uo.). Földrajzilag még pontosabb terminus a litv. *Kokoros vaškinė palmė* 'ua.' (uo.), az Andok Cocora nevű völgyében való honosságára utal. Élőhelyén használatos neve a levél fonákjának ezüstösen fehér színére utaló sp. *palma blanca* (GRIN.), azaz 'fehérpálma'.

Palmira-pálma – *J. Borassus flabellifer* (P. 316). Ázsia trópusi vidékein honos. Gyümölcse és magva nyersen vagy különféleképpen elkészítve mindig jóízű étel.

Ennek a pálmafajnak a magyar neve *palmirapálma* (PallasLex. *borpálma*), *palmyrafa* (RévaiLex. 11: 791), *palmira-pálma* (MNövSz. 147). Jelenlegi írásmódja a helyes, nagy kezdőbetűjét az indokolja, hogy földrajzi név az előtag. Palmira (*Palmyra*), az ótestamentumban *Thadmor* (arab *Tadmor*; *Tadmir*), híres ókori kereskedőváros volt. A 3. században már Egyiptomra és Elő-Ázsiára is kiterjeszkedő birodalom *Palmira* nevének az arámi (aramaeus) nyelvben 'pálmák városa' a jelentése. A Palmira-pálma fajnév számos idegen nyelvi megfelelője ugyanakkor – természetesen a németet kivéve – kisbetűvel szerepel a forrásokban; vö. ném. *Palmyrapalme* (EW. 104), ang. *palmyra palm*, sp. *palma palmira*, sv. *palmyrapalm* (GRIN.), port. *palmeira de palmira*, or. *пальмирова palma*, ol. *palma di palmira*, dán *palmyrapalme*, fi. *palmyrapalmu*, fr. *palmier de palmyre*, holl. *palmyrapalm* (PN.), litv. *vėduoklinė palmyra*, cs. *palmýrová palma* 'ua.' (W. *Vėduoklinė palmyra*), cs. *palmýrová palma* 'ua.' (W. *Lontar vějířovitý*). A magyarba a német fajnév kerülhetett részfordítással.

Társneve a *borpálma* (*bor adó pálma*: MOLNÁR 1780; *borpálma*: PallasLex., MNövSz. 34), ugyancsak idegen nyelvi átvétel, a ném. *Weinpalme* 'ua.' (PN.) tükörfordítása. A terminusnak az az alapja, hogy Indiában a Palmira-pálma virágának cukortartalmú levéből pálmabort készítenek.

Másik társneve a *lontár-pálma* (PallasLex.), amely a ném. *Lontarpalme* 'ua.' (W. *Palmyrapalme*) tükörfordítása; vö. még cs. *lontarová palma*, *lontara* (uo.), ném. *Lontaro* (GRIN.), or. *лонтаровая palma*, holl. *lontar*; *lontarpalm*, ang. *lontar palm* 'ua.' (PN.). Végző forrása a mal. *lontar* 'ua.' (uo.). A név alapja az, hogy Indonézia ősi kultúrájában a leveleket papírként használták, ez volt az úgynevezett *lontar*. CSEREYNél 1911-ben a Palmira-pálma neve *bokor pálma* (Növsz. 41), nem jó név, hiszen magas fáról van szó. Talán a *borpálma* név tévesztése.

Alighanem sajtóhibás alak a *loddi-pálma* (PallasLex.), ugyanis a faj ang. *toddy palm* (EL.) neve nem *l-* kezdőbetűs, ráadásul a *toddi* megvolt a magyarban is, egy ital, a pálmabor neveként (PallasLex. *borpálma*). Az angolban cukros nedv az úgynevezett *toddy*,

amelyet a fiatal virágzatból erjesztenek, ebből pálinkaszerű ital is készül. További társneve a *debel-pálma* (MNövSz. 47; vö. *delel-pálma*: PallasLex.).

Az ang. *tala palm* (GRIN.), *tal-palm* nevének előtagja azonos az ar. *tâl* és tör. *tal* 'ua.' (PN.) nevekkel, az angolba a bengáli *taala*, hindi *tala* (uo.), *tar* (EL.) került át, a végső forrás a szanszkrit *tal* 'ua.' (uo.). Mint fent már említettük, Indiában a Palmira-pálma fiatal virágzata egy cukortartalmú lé legfontosabb forrása, amelyből cukrot nyernek párolással (a nyers cukor az úgynevezett *jaggery*), erre utal kí. *táng zōng* (uo.), ang. *sugar palm* (W. *Borassus flabellifer*), fr. *palmier à sucre* (W. *Palmier de Palmyre*), cs. *cukrová palma* (W. *Lontar vějířovitý*), azaz 'cukorpálma' elnevezése. Számos más pálmafajból is készítenek cukrot, a magyarban a *cukorpálma* (Növsz.) az *Arenga saccharifera*.

Földrajzi nevekkel alkották ang. *Asian palmyra palm*, *Cambodian palm*, kat. *palmera de Cambodja* (W. *Palmera de Palmira*), azaz 'ázsiai Palmira-pálma', illetve 'kambodzsai pálma' nevét. A Palmira-pálma Kambodzsa jelképe, ott nagyon gyakori, megtalálható az ország egész területén, és rendkívül fontos növénye a vidéki szegényeknek. További neve a fr. *palmier rônier* (uo.), ang. *doub palm* (GRIN.), a holl. *jager-boom* (EL.) nevének 'vadászfa', az ol. *palma del ferro* (PN.) nevének pedig 'vaspálma' a jelentése. Az ol. *palma del sagù* (uo.) elnevezése arra utal, hogy gyökerének keményítőtartalma szolgáltatja a lisztszerű *szágó* élelmiszert, amelynek neve a malájból nemzetközi szóvá vált.

A levéllemez a feléig tenyeresen hasadt, a tuskés nyél végén álló legyezősugarak V alakban összehajtottak. A pálmák legyezőszerű leveleit utánozó stilizált forma, a palmetta az ókortól kezdve közkedvelt díszítőelem. A Palmira-pálma legyezős leveleire utal a le. *winodañ wachlarzowata* és *borasus wachlarzowaty* (W. *Winodañ wachlarzowata*), azaz 'legyező alakú boredények', illetve 'legyező alakú borassus' elnevezése, valamint cs. *lontar vějířovitý* (uo.), port. *palmeira de leque*, ang. *great fan palm* (PN.), kí. *shàn yè shù tóu lü* és *shàn yēzi* (EL.), vagyis 'legyezőlontár, palmira', 'nagy legyezőpálma', illetve 'legyezőlevelű pálmafa' és 'legyezőkókusz'.

Ugyancsak arra utal a latin szaknyelvi *flabellifer* (< lat. *flabellum* 'legyező' és *-fer* '-hordozó') faji jelző, hogy a lombkorona egy tucat legyező alakú lomblevélből áll. A *flabellifer* korabeli értelme szerint 'rabszolganő, aki úrnője legyezőjét viszi'. A Palmira-pálma latin *Borassus flabellifer* nevét 1753-ban LINNÉ adta fajnak (2: 1187). A *Borassus* nemzetségnév ókori eredetű, a gör. *borasszosz* kifejezésből származik, amelynek 'a virágköpenyébe zárt pálmagyümölcs' a jelentése Dioszkuridésznál. Arab eredetű Genaust szerint; vö. ar. *bos* 'éretlen datolya' (EW. 104). A gúnusznevből való a faj port. *broção*, braziliai port. *boração*, sp. *boraso* (GRIN.), fr. *borasse*, ném. *Borassuspalm* (PN.) neve.

rafiapálma – *J. Raphia farinifera* (P. 212). A trópusi Afrikában őshonos. Gyümölcse nagy, tojásdad alakú. Héja fényes, barnászörös. Általában egy magot tartalmaz.

Magyar neve *Rafia* (PallasLex.), illetve *rafiapálma* 'Raphia pecunculata' (MNövSz. 159). A név a ném. *Raffiapalme* 'ua.' (EW. 528) tükörfordításával került a botanika magyar szaknyelvébe. Nemzetközi név; vö. ang. *raffia palm* (EL.), ang. *raphia*, sp. *rafia*, sv. *rafiapalm* (GRIN.), fr. *palmier à raphia*, *raphia commun*, ol. *raffia*, *palma raffia*, dán *rafiapalme*, jap. *rafia yashi* 'ua.' (PN.). Legkorábról, már 1781-ből adatolható a fr. *raphia* (W. *Raphia*). A *rafiapálma* név a fa legnagyobb hasznára utal, a fiatal leveleket beburkoló sárgás-fehér hártya a rafiահանց. Leveleinek fonákjáról szedik le az odatapadó háncsanyagot, a rafiát. Bálákba vagy fonatokba csomagolva szállítják, a rafia nagy jelen-

tőségű kötözőanyag a kertészetben és a szőlészetben, de szőnyeget is készítenek belőle. A latin szaknyelvi *Raphia* nemzetségnevet a 'tű' jelentésű gör. *raphisz* szóból származtatta WITTSTEIN az etimológiai szótárában (EBHw. 752), SEYBOLD botanikai tankönyvében (SEYBOLD–SCHMEIL 1958. 1: 358), és még később is (BOERNER 1966: 164; PbF. 380). Volt is a nemzetségnek a magyarban *tűpálma* (PallasLex., *Rafia*) elnevezése. Valójában azonban a lat. *Raphia* generikus név nem ebből, hanem a faj fr. *raphia* (EW. 528) nevéből származik, a végső forrás a rafiapálma madagaszkári *rafia*, *rofia* (uo.) neve. A latin megfelelője a sp., ném., holl., port. *Raphia*, le., litv. *Rafia*, ro. *Rafie*, or., ukr. *Пафуя*, tör. *Rafya* 'ua.' (W. *Raphia*, *Rafya*) nemzetségnev.

A rafiapálma hasonneve a *háncspálma* (P. 110; MNövSz. 76), a ném. *Bastpalme* 'ua.' (GRIN.) tükörfordítása. A sárgás-fehér hártya ismert *rafiaháncs* (PallasLex. *rafia*-háncs; TermtudKözl. 1910: 692)] néven is. A németben *Raffiaweinpalme* (PN.), azaz 'rafia-borpálma' társnevet is kapott, mert a hajtáscsúcs édes, tejfehér nedvének erjesztésével pálmabor készül. A faj kelet-afrikai származása az alapja ang. *East African wine palm* (uo.), vagyis 'kelet-afrikai borpálma' nevének, a terminus egyben a cukrot tartalmazó nedvéből nyerhető alkoholtartalmú italra is utal, ez a boron kívül erős likőr is lehet, mint például az *ogogoro* (W. *Ogogoro*). Szintén a faj honossága az alapja észt *Madagaskari raffiapalm* (uo.) és ang. *Madagascar raffia palm* (PN.), azaz 'madagaszkári rafiapálma' elnevezésének. A litv. *didžialapė rafija* (W. *Rafija*) nevének 'nagy róka rafia' a jelentése, a névadás szemléleti háttere nem világos. A latin szaknyelvi *farinifera* (< lat. *farina* 'liszt'; -*fer* 'hordozó') faji jelző arra utal, hogy a keményítőben rendkívül gazdag szár beléből lisztet nyernek.

rostos lipótpálma – *J. Leopoldinia piassaba* (P. 163). Venezuelában, Braziliában és Kolumbiában őshonos. Bogyós gyümölcse az indiánok kedvelt élelmiszere.

A faji jelzője az értékes növényi rostjára utal, a személyneves *lipótpálma* terminus alapja pedig a latin szaknyelvi *Leopoldinia* generikus név. Nem egészen helytálló a *Lipót* előtag, ugyanis a nemzetséget II. Ferenc ausztriai császár leányáról, Léopoldinéről (1797–1826) nevezték el, aki 1817-től Brazília császáranak, Dom Pedronak volt a hitvese. Az összetételben szereplő latin eredetű *pálma* szavunk már 1450 k. fölbukkan a magyar írásbeliségben (Bécsi Kódex). A latin szaknyelvi binómen 1853 óta érvényes (WALLACE 1853: 17), a rostos lipótpálma levélhüvelyének rugalmas, szívós rostját a nemzetközi kereskedelemben *piasszáva* vagy *piasszabe kendere* (PallasLex.) néven ismerik, a latin *piassaba* faji név ugyancsak erre utal.

Ennek az értékes rostnak a nevével alkották a faj *piasszávapálma* (P. 163), *piasszaba*, *piasszaba-pálma* (PallasLex. *Attalea*; RévaiLex. 2: 266), *piasszáva-pálma* 'kötélpálma' (MNövSz. 111) társnevét. A magyarba a ném. *Piassavapalme* (EW. 483), *Piassaba* (BZ. 663), *Piassara* 'ua.' (ArchPharm. 1854, 127: 71) került át részfordítással. Nemzetközi szó, a faj braziliai port. *piaçaba*, *palmeira de piaçaba* (PN.), *piaçabeira* (LH.), *piaçava*, *piassava* (EL.) neve terjedt el az európai nyelvekben; vö. ol. *piassava brasiliana* (uo.), *palm* (uo.); ORTON 1876: 532), fr. *piassave* (GRIN.; *piacaba*: AnnSci. 1861, 15: 100), fr. *palmier à piassave*, ang. *piassava palm*, dán, holl. *piassavapalme* (PN.). A végső forrás a faj tupi-guarani indián nyelvi *piasaba* 'rostpálma' (EW. 483) elnevezése.

Földrajzi névvel alkotott ném. *Parapiassavapalme* (EW. 334), sv. *Para-piassavapalm* és ang. *Para piassava* (GRIN.) neve előtagjának alapja az, hogy igen elterjedt a braziliai Pará

államban. A port. *Pará piassaba* (DAHLGREN 1936: 373), *piassaba do Pará* (i. m. 375) vagy a sp. *Para piassava* 'ua.' (EL.) átvétele. Ugyancsak honosságára utal az Amazónia földrajzi névvel port. *palmeira piassaba amazônica* (PN.) elnevezése. A pálma levélnyelének hosszan lecsüngő, erős szálú, fekete rostjaiból készül a *piasszáva-rost*, a port. *piaçava*, *piaçaba*, *piacă*, *coqueiro-piaçaba* (W. *Piaçava*), a ném. *Piassave*, a sv. *piassavakvast* (W. *Piassave*) és a fr. *fibres du piacaba* (AnnSci. 1861, 157), illetve az ang. *piassava fibre* (W. *Leopoldinia piassaba*; *piassaba fibre*: AnnMag. 1849, 3: 153).

Hazai forrásokban 1893-ban említik a pálma *chiquichiqui* (PallasLex. *Attalea*; vö. RévaiLex. 2: 266), további társnevét a nyelv megadása nélkül. Már JAMES ORTON följegyezte könyvében a Venezuelában használatos sp. *chiquichiqui* (1876: 532) terminust, majd *xique-xique* (DAHLGREN 1935: 331), amely Kolumbiában is ismert; vö. sp. *chiquichique*, *palma de chiqui chiqui* (PN.). Braziliában pedig port. *chique-chique* (LH.; *sikisiki*: DAHLGREN 1936: 381). Ma is számon tartják a botanika más adatbázisaiban is, például a Taxonomy for Plants-ban (GRIN.). A faj, és különösen a gyümölcsének arawak indián baniwa nyelvben használatos *schischi* (www.tropicos.org) nevéből származik. A rostjára utal a pálma egy régi ang. *monkey bass* (DODGE 1897: 216), azaz 'majom-háncsfonat' neve.

törpekókusz – *J. Microcoelum weddellianum* (P. 254). Brazília esőerdőinek egyik pálmafaja. Alacsony, szárnyalt levelű növény. 2 cm-es, barna termése ovális alakú.

A *törpekókusz* név az ang. *miniature coconut palm* 'ua.' (W. *Lytocaryum weddellianum*) mintájára keletkezett. Használatos a *törpe* faji jelzővel és a *kókuszpálma* utótag megfelelőjével alkotott összetétel más nyelvben is; vö. dán *dværgkokospalme* (www.haveabc.dk), or. *карликовая кокосовая пальма* 'ua.' (<http://gardenx.ru>). A névadási szemlélet háttere az, hogy a törpekókusz számára ideális, meleg, félárnyékos helyen is legfeljebb 1–3 m magasra nő. Hasonló a névadás a nemzetség ném. *Kokospalmchen* (BOERNER 1966: 139), *Cocospalmchen* (ZUBER 2001), azaz 'kókuszpálmácska' esetében is. Vö. még holl. *kokospalmpje* (<http://taxonomicon.taxonomy.nl>), *kokospalm verzorging* (www.winkelkraam.nl). A latin szaknyelvi *Microcoelum* nemzetségnévben ugyancsak megvan a kis méretre utaló szó, a gör. *mikrosz* 'kicsi' és a *koilosz* 'üreges' szavak összetételével alkotott.

Mivel kedvelt, bár nem könnyen ápolható szobanövény, a németben *Zimmer-Kokospalme* (GRIN.), vagyis 'szobai kókuszpálma' nevet kapott. Földrajzi névvel alkotott sp. *palmerita de Petrópolis* és braziliai port. *palmeira-de-Petrópolis* (uo.) elnevezése. A latin *weddellianum* faji jelző – vö. *Wedel* 'a pálmák nagy, gazdagon erezett levelei' (PbF. 476) – megfelelője a törpekókusz ang. *weddell palm* és sv. *weddellpalm* (GRIN.) elnevezése.

Washington-pálma – *J. Washingtonia* (P. 540). Az USA délnyugati részén és Mexikóban őshonos. Csonthéjas, ovális gyümölcsének vékony, édes húsa ehető.

Korábbi szótárakban nem szerepel a név. Az ang. *Washington palm* 'ua.' (GRIN.) részfordítása. Szó szerinti megfelelője még a ném. *Washington-Palme* és a jap. *Washinton yashi* 'ua.' (PN.), a németben *Washingtonie* is (uo.). Az előtagok a latin *Washingtonia* generikus név megfelelői, a nemzetséget az amerikai államférfi, az USA első elnöke, George Washington (1732–1799) tiszteletére nevezték el, a latin szaknyelvi nevet HERMANN WENDLAND német botanikus tette érvényesen közzé 1879-ben (BZ. 37/5: 68, 148). Szintén Washington szerepel a fi. *presidentinpalmu* 'ua.' (W. *Presidentinpalmu*), azaz

'elnökpálma' teminusban. Az ang. *fan palm* (EL.), sp. *palmera de abanico* (PN.) nemi terminusnak 'legyezőpálma' a jelentése, a levelekre utal.

A nemzetségnek két faja van, az egyik a *fonalas Washington-pálma* 'Washingtonia filifera' (P. 273), a latin szaknyelvi binómen 1879 óta érvényes (BZ. 37/5: 68). A latin *filifera* (< lat. *filum* 'fonal, szál' -*fer* 'hordozó') faji jelző arra utal, hogy a leveleken hosszú, fonalszerű fehér szálak vannak. Ennek megfelelően alkották a nevet a *fonalas* faji jelzővel, és a magyaron kívül több nyelvben is; vö. norv. *trådpalme*, or. *вашингтония нитчатая* (PN.), ném. *fädige Washingtonie*, le. *Waszyngtonia nitkowata*, szbhv. *končasta vašingtonija* (W. *Washingtonia filifera*) és ang. *thread palm* (GRIN.). Ugyancsak a hosszú szálakra utal ang. *cotton palm*, *american cotton palm* (uo.), azaz 'pamut- v. gyapotpálma' elnevezése.

Társneve a *kaliforniai Washington-pálma* (W. *Kaliforniai Washington-pálma*). Ezzel a földrajzi névvel keletkezett, és ottani elterjedtségére utal ang. *California Washingtonia*, ném. *kalifornische Washingtonpalme* (GRIN.), ol. *palma californiana*, sp. *palma de Californias*, *Washingtonia de California*, fr. *palmier de Californie*, port. *palmeira da Califórnia* (W. *Washingtonia filifera* stb.) neve is. A magyarba az angol terminus került. Ugyancsak a faj honossága az alapja a megkülönböztető jelzős ang. *Northern Washingtonia*, valamint más földrajzi nevekkkel keletkezett ang. *Arizona fan palm* (uo.) és sp. *Washingtonia de Castilla* (EL.), vagyis 'északi Washington-pálma', 'arizóniai legyezőpálma', illetve 'kasztília Washington-pálma' elnevezésének.

A legyező alakú levelekre utal a fonalas Washington-pálma ang. *fan leaf palm* (DAHLGREN 1936: 341), vagyis 'legyezőlevelű pálma', és szlk. *palmovka papradovitá* (W. *Palmovka papradovitá*) elnevezése a szintén nagy, bókóló levelű páfrány nevével, illetve az ang. *California fan palm* (GRIN.; *fan palm of California*: CalHort. 1893, 10: 180), *californian fan palm* (FA.), hv. *kalifornijska lepezasta palma*, szlk. *kalifornská vejárová palm* (W. *Palmovka papradovitá*), norv. *Kalifornisk viftepalme* (PN.) és fr. *palmier éventail de Californie* (GRIN.), azaz 'kaliforniai legyezőpálma' elnevezése. Több társneve is van, Puerto Ricon a sp. *palma del desierto* (DAHLGREN 1936: 368), az ang. *desert palm* (EL.), *desert fan palm* (GRIN.), azaz 'sivatagi v. legyezőpálma' jellemző élőhelyére utal. Az ang. *petticoat palm* (uo.), port. *palmeira de saia*, *palmeira de saia da Califórnia*, *washingtonia de saia* (W. *Washingtonia filifera*), ném. *Petticoat-palme*, fr. *palmier jupon* (PN.) nevét az alsószoknya szóval alkották. Az volt a névadás szemléleti háttere, hogy a törzsét részben vagy teljes egészében bevonják a régi, elszáradt levelek tövei, amelyek feltűnő, széles szoknyát alkotnak a törzs körül. A ném. *Priesterpalme* (uo.) név előtagjának 'pap' a jelentése. A gyümölcse az alapja a latin *Brahea dulcis* szinonimának az 'édes' jelentésű faji jelzővel. A kaliforniai Palm Springs erről a pálmáról kapta a nevét.

A nemzetség másik faja a *termetes Washington-pálma* 'Washingtonia robusta' (P. 273), a latin szaknyelvi binómen 1879 óta érvényes (BZ. 37/5: 68). A latin *robusta* faji jelzőnek 'kemény, erős' a jelentése. Ezzel keletkezett a faj sv. *robustapalm* (GRIN.) és or. *вашингтония мощная* (PN.) neve is. Kaliforniában a leveleire utaló ang. *weeping palm* (DAHLGREN 1936: 341) és *fan-leaf-palm* (i. m. 393), azaz 'csüngőpálma', illetve 'legyezőlevelű pálma' néven hívták, az angolban ma is egyrészt a leveleire, másrészt a honosságára utaló ang. *Mexican fan palm* (GRIN.), vagyis 'mexikói legyezőpálma' néven ismert. Ugyanez a jelentése fr. *palmier éventail du Mexique* (uo.), norv. *Meksikansk vifteplame* és sp. *palmera de abanico mexicana* (W. *Washingtonia robusta*) nevének.

A faj jóval délebbre honos, mint a fonalas Washington-pálma, erre utal a megkülönböztető jelzős ang. *Southern Washingtonia* (uo.), azaz 'déli Washington-pálma' terminus. Helyi neve a nahuatl indiánok *zōyacuahuitl*, *zōyatl* (uo.) szava. Mexikóban endemikus, ez az alapja ol. *palma messicana* (uo.), ném. *mexikanische Washingtonpalme*, ang. *Mexican washingtonia*, *Mexican Washington palm* (GRIN.) elnevezésének. Ismert még sp. *Washingtonia colorada* (EL.), azaz 'piros Washington-pálma', Japánban pedig *washinton yashi modoki* (PN.) néven.

Függelék¹

karandapálma – *J. Copernicia alba* (P. 342). Dél-Amerikában, hatalmas területen őshonos. Gyümölcsei 2 cm hosszú bogyók, vitamindús ivólevelek készülnek belőlük.

Nemzetközi fajnév, ennek a pálmának a braziliai port. *carandá* (PN.; AnnNY. 1893, 7: 245) és a sp. *caranday* (EL.; *carandáy*: PM. 1898, 1), *carandá*, *caraná* (SPB. 1903, 16) neve terjedt el az európai nyelvekben; vö. fr. *caranda*, ang. *caranday palm* (GRIN.), *caranda palm*, *caranday wax palm*, sp. *carandai* (PN.), port. *carandá* (EL.), kat. *carandái* és fr. *caranday* 'ua.' (*W. Copernicia alba*). A végső forrás a guarani indián *caranday* 'vízipálma' (uo.) terminus.

Spanyol neve Dél-Amerikában, a faj élőhelyei közül a spanyol nyelvű országokban (Argentína, Bolívia, Kolumbia, Paraguay) a *palma blanca* (PN.) és a *palma negra* (EL.), azaz 'fehér pálma', illetve 'fekete pálma'. Mindkettőről adatolható elnevezés (AnnNY. 1893, 7: 246; PM. 1898, 1; BC. 1901, 87: 352; SPB. 1903, 16; BECCARI 1907: 166). Sőt, használatos volt *palma colorada* (uo.), vagyis 'piros pálma' elnevezése is. Ezek megfelelője a latin szaknyelvi *Copernicia alba* binómen, illetve a *Copernicia nigra* és a *Copernicia rubra* szinonima (< lat. *alba* 'fehér', *nigra* 'fekete', illetve *rubra* 'piros'). A *Copernicia* nemzetségnek ezt a faját először THOMAS MORONG írta le, és 1893-ban tette közzé a latin neveket (AnnNY. 7: 246). Szintén a fehér színnév a litv. *baltoji kopernicija* (*W. Baltoji kopernicija*) név faji jelzője. A spanyol nevek eredetileg arra utalnak, hogy a környezeti hatások szerint a pálma törzsének kérge különböző színű lehet.

kúszó őrspálma – *J. Serenoa repens* (P. 196). Az USA délkeleti államaiban őshonos. Ovális, húsos, éretten mélyvörös bogyótermése ehető, számos gyógyhatása van.

A latin szaknyelvi *repens* faji jelzőnek ugyancsak 'kúszó' a jelentése, erre a tulajdonságára utal or. *сереная ползучая* (*W. Сереная*), azaz 'kúszó Serenoa' neve is. A latin szaknyelvi *Serenoa* nemzetségnevet Sereno Watson amerikai botanikus (1826–1892) tiszteletére kapta, ezzel alkották a kúszó őrspálma ang., sp. *serenoa*, fi. *serenoapalmu*, észt *serenoapalm*, norv., dán *serenoapalme* (LH.) elnevezését.

Társneve a *dűnepálma* (P. 76), élőhelyére utal, e faj a tengerpart menti síkságon endemikus. További társneve a *fűrészpálma* (uo. 92), az ang. *saw palmetto* 'ua.' (EL.) tükörfordítása. A levélnyelet éles fogak vagy tüskék borítják, erről kapta a faj ezt a nevét. Számos európai nyelvben használatos a megfelelője; vö. sv. *sågpalmetto*, ném. *Sägezahnpalme* (GRIN.), *Sägepalme*, holl. *zaagpalm*, dán *savpalme*, norv. *sagpalme* (LH.), kí. *ju chi zong*

¹ Az alábbi két szócikket a szerkesztőség a közlemény első részének megjelenése után kapta.

'ua.' (PN.), azaz 'fűrész- v. foggálma'. A fr. *chou palmiste* (W. *Chou palmiste*) nevének 'káposztafűrész' a jelentése.

Tásneve még a *sabalpálma* (uo.). A botanika latin szaknyelvében a ma érvényes binómen szinonimája a *Sabal serrulatum* és a *Sabal palmetto*, a korábbi nemzetségnévvél alkották dán *sabalpalme*, le. *palma sabalowa*, ang., fr., braziliai port. *sabal*, ném. *Sabal* (LH.) nevét. Csupán 2-3 m magas, ezért kapta dán *dværgpalme*, ném. *Zwergpalme* sv. *dværgpalm*, norv. *dvergpalm*, fi. *kääpiöpalmu* (uo.), fr. *palmier nain* (W. *Chamaerops humilis*), azaz 'törpepálma' nevét. Sűrű, bozótos területeken nő, erre utal ang. *scrub-palmetto* és ném. *Strauchpalmettopalme* (GRIN.) neve.

Hivatkozott irodalom

- AG. = *Allgemeine Gartenzeitung*. Verlag der Nauck'schen Buchhandlung, Berlin, 1833–1853; *Berliner Allgemeine Gartenzeitung*. Verlag der Nauck'schen Buchhandlung, Berlin, 1857–1858.
- AnnMag. = *The Annals and magazine of natural history*. Taylor and Francis Ltd., London, 1840–1923.
- AnnNY. = *Annals of the New York Academy of Sciences*. New York Academy of Sciences, New York, 1879–1920.
- AnnSci. = *Annales des sciences naturelles. Botanique*. Fortin Masson, Paris, 1834–1937.
- ArchPharm. = *Archiv der Pharmazie*. Deutscher Apotheker-Verein, Hannover, 1835–1923.
- BAUHIN, CASPAR 1623. *Pinax theatri botanici*. Basileae.
- BBC. = *Beihefte zum Botanischen Centralblatt*. Hrsg. UHLWORM, O. – KOHL., F. G. Verlag von Gebr. Gotthelf, Cassel, 1891–1904.
- BC. = *Botanisches Centralblatt. Referirendes Organ der Association Internationale de Botanistes für das Gesamtgebiet der Botanik*. Verlag von Gustav Fischer, Jena, 1880–1919.
- BECCARI, ODOARDO 1907. *Le palme americane della tribù delle Corypheeae*. M. Ricci, Firenze.
- BeZ. = *Berliner entomologische Zeitschrift*. Entomologischer Verein, Berlin, 1881–1914.
- BOERNER, FRANZ 1966. *Taschenwörterbuch der botanischen Pflanzennamen*. Berlin.
- BROWN, WILLIAM – MERRIL, ELMER 1919. *Philippine palms and palm products*. Bulletin No. 18. Department of Agriculture and Natural Resources. Manila.
- BullMisc. = *Bulletin of Miscellaneous Information*. Royal Gardens Kew, London, 1887–1941.
- BullSci. = *Bulletin des sciences*. Société philomathique de Paris, Paris, 1791–1811.
- BZ. = *Botanische Zeitung*. Hrsg. H. MOHL, H. – VON SCHLENTENDAL, D. F. L. A. Förstner, Berlin, 1843–1910.
- CalHort. = *The California horticulturist and floral magazine*. San Francisco, 1870–.
- DAHLGREN, BROR ERIC 1935. *Index of American palms*. Botanical Series 14. Field Museum of Natural History, Chicago.
- DODGE, CHARLES RICHARDS 1897. *A descriptive catalogue of useful fiber plants of the world*. Government Printing Office, Washington.
- EBHw. = WITTSTEIN, GEORG CHRISTIAN, *Etymologisch-botanisches Handwörterbuch*. Ansbach, 1852.
- EL. = *Encyclopedia of life*. A legnagyobb biológiai adatbázis. <http://www.eol.org> (2015. 05. 16.)
- FA. = *Fruits from America. An ethnobotanical inventory. Search by species and common names*. http://ciatweb.ciat.cgiar.org/ipgri/fruits_from_americas/frutales/family.htm (2016. 05. 16.)
- GRIN. = *Germplasm Resources Information Network*. Taxonomy for Plants. www.ars-grin.gov (2015. 05. 11.)
- HARTERT, ERNST 1901. *Aus den Wanderjahren eines Naturforschers*. R. Friedländer & Sohn, Berlin.
- HGB. = *Hamburger Garten- und Blumenzeitung*. R. Kittler, Hamburg, 1852–1890.

- HistNatPalm. = MARTIUS, KARL FRIEDRICH PHILIPP VON, *Historia naturalis palmarum*. Lipsiae, 1823–1850.
- KOSTER, HENRY 1816. *Travels in Brazil*. London.
- LH. = GOTFREDSSEN, ERIK, *Liber herbarum. Reference-guide to Herbal medicine*. www.[-]liberherbarum.com (2015. 04. 20.)
- LINNÉ = LINNÉ, CARL, *Species Plantarum*. Holmiae, 1753.
- MERRILL, ELMER DREW 1921. *A bibliographic enumeration of Bornean plants*. Singapore.
- MNövSz. = CSAPODY VERA – PRISZTER SZANISZLÓ, *Magyar növénynevek szótára*. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1966.
- MOLNÁR JÁNOS 1780. *Phytologicon*. Buda.
- Növsz. = CSEREY ADOLF, *Növényészótár*. Budapest, 1911.
- ORTON, JAMES 1876. *The Andes and the Amazon*. Harper & Brothers, New York.
- ODENWALD, NEIL G. – TURNER, JAMES R. 2006. *Identification, Selection and Use of Southern Plants*. 4th edition. Claitor's Pub. Division, Baton Rouge.
- P. = PRISZTER SZANISZLÓ, *Növényneveink*. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 1998.
- PallasLex. = *A Pallas nagy lexikona* 1–18. Pallas Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1893–1900.
- PbF. = RUDOLF SCHUBERT – GÜNTHER WAGNER, *Pflanzennamen und botanische Fachwörter*. Neumann Verlag, Leipzig-Radebeul, Leipzig, 1988.
- PLex. = *Pierer's Universal-Lexikon der Vergangenheit und Gegenwart oder Neuestes encyclopädisches Wörterbuch der Wissenschaften* 1–19. 4. Auflage. Verlagsbuchhandlung von H. A. Pierer, Altenburg, 1857–1865.
- PM. = Rodrigues, João Barbosa, *Plantae Mattogrossenses*. Rio de Janeiro, 1898.
- PN. = MICHEL H. PORCHE, *Multilingual multiscrypt plant name database*. University of Melbourne, Melbourne. www.plantnames.unimelb.edu.au (2015. 04. 12.)
- RévaiLex. = *Révai nagy lexikona* 1–20. Szerk. RÉVAI MÓR. 21. Szerk. VARJU ELEMÉR. Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt., Budapest, 1911–1935.
- SEYBOLD, AUGUST – SCHMEIL, OTTO 1958. *Lehrbuch der Botanik. Verlag Quelle & Meyer*, Heidelberg.
- SOUTHEY, ROBERT 1817. *History of Brazil*. London.
- SPB. = RODRIGUES, JOÃO BARBOSA, *Sertum palmarum brasiliensium*. Bruxelles, 1903.
- STURTEVANT, E. LEWIS 1919. *Sturtevant's notes on edible plants*. U. P. Hedrick, Albany.
- TermtudKözl. = *Természettudományi Közlöny*. Természettudományi Társulat, Budapest, 1869–1944.
- W. = Wikipedia, the free encyclopedia. <http://...wikipedia.org>. A Wikipedia-hivatkozások az oldal (címszó) feltüntetésével szerepelnek.
- WAC. = *World Agroforestry Centre*. AgroForestryTree Database. www.worldagroforestry.org (2015. 04. 14.)
- WALLACE, ALFRED RUSSEL 1853. *Palm trees of the Amazon and their uses*. John Van Voorst, London.
- ZUBER, ALMUTH 2001. *Bäume Spaniens wissenschaftliche lateinische Benennungen und ihre spanischen und deutschen Entsprechungen*. Humboldt-Universität, Berlin.